

Värna kollektivavtalen

Den svenska arbetsmarknadsmodellen innebär att arbetsmarknadens parter har det huvudsakliga ansvaret för att reglera löner och andra anställningsvillkor. Löner och villkor regleras i kollektivavtal – ett skriftligt avtal mellan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och arbetstagarorganisation. När avtalet är undertecknat gäller fredsplikt. Kollektivavtalet innebär att arbetsgivaren garanteras arbetsfred medan arbetstagen garanteras löne- och anställningsvillkor. Rikstäckande kollektivavtal gäller alla som säljer samma sorts arbete. Avtalen är bindande för arbetsgivarna, vilket innebär att de inte kan hota en enskild anställd med lägre lön eller sämre villkor.

Cirka 70 procent av de anställda i Sverige är med i en facklig organisation, men 90 procent omfattas ändå av kollektivavtal. Det beror på att arbetsgivare som har ett kollektivavtal måste tillämpa det på sina anställda antingen de är medlemmar i ett fackförbund eller inte. På hela arbetsmarknaden finns cirka 650 kollektivavtal.

Modellen med kollektivavtal har varit framgångsrik: Den har inneburit att fackföreningar kunnat förbättra löner och villkor för de anställda, utgjort ett värn mot osund konkurrens och sammantaget förbättrat arbetarklassens livsvillkor och ökat jämlikheten.

Under de senaste decennierna har den svenska kollektivavtalsmodellen satts under hård press. Idag hotas kollektivavtalen på flera sätt: Privatiseringar och avregleringar försvagar välfärden, där kollektivavtalsstäckningen är starkast. Genom försvagad anställningstrygghet och urholkade fackliga rättigheter minskar organisationsgraden, vilket i förlängningen påverkar fackens förmåga att tvinga arbetsgivaren till förhandlingsbordet. I Sverige har den fackliga organisationsgraden minskat från 81 procent till 69 procent sedan 2000.¹

Genom systemet med offentliga upphandlingar, där företag som lägger sig lägst i pris får fördelar i kampen om kontrakt, gynnas oseriösa arbetsgivare utan kollektivavtal. Genom oreglerad arbetskraftsinvandring från länder utanför EU utnyttjas utländsk arbetskraft på ett sätt som leder till konstant press på löner och villkor – vilket undergräver kollektivavtalens ställning samtidigt som rasism får ökat fäste. Till detta bidrar också ett utstationeringsdirektiv som, trots vissa förbättringar, fortfarande inte ger svenska fackföreningar rätt att kräva svenska löner och villkor fullt ut för utstationerade arbetstagare från EU.

Vänsterpartiet värnar den svenska kollektivavtalsmodellen. Svenska kollektivavtal ska gälla för alla som arbetar på den svenska arbetsmarknaden. För att försvara och stärka kollektivavtalens ställning på den svenska arbetsmarknaden vill vi bland annat:

- Stärka svenska fackföreningars rätt att kräva svenska löner och villkor fullt ut för utstationerad arbetskraft.
- Förändra lagen om offentlig upphandling (LOU) så att upphandlande myndigheter har rätt att kräva kollektivavtal vid all offentlig upphandling.
- Återinföra arbetsmarknadsprövning och enbart tillåta arbetskraftsinvandrare i bristyrken.
- Bekämpa arbetslivskriminalitet och osund konkurrens genom att tillföra mer resurser till det myndighetsgemensamma arbetet och ge myndigheterna bättre verktyg.
- Återinföra avdragsrätt för fackavgiften i syfte att öka organisationsgraden.

---

¹ Kjellberg, A (2022): Den svenska modellen i en föränderlig värld. Arena Idé.